

Георгій Ізотов — дослідник сов'ячих пелеток та колектор зоологічних зразків 1930-х років

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Georgy Izotov, a researcher of owl pellets and a collector of zoological specimens of the 1930s. — An essay about a researcher who was active during the 1930s at the intersection of plant protection research and academic zoology, as well as protected areas (Koncha-Zaspa) and probably antimalarial stations (Turkmenistan). His main works are related to the group of I. Pidoplichko and related to the collection and analysis of owl pellets, as well as the collection of zoological specimens for the Zoological Museum of the Ukrainian Academy of Sciences. The researcher's collections come from Ukraine (Chernihiv and Kyiv Oblast), Georgia (Abkhazia) and Turkmenistan (Mary Province), most of them are rodents and bats.

Біографічні деталі

Георгій (Юрій) П. Ізотов — персона втаємничена, жодних біографічних даних про нього віднайти не вдалося, і наведені тут відомості зібрані по крихтах, на основі публікацій, етикеток до колекційних зразків та листів до колег. В листах (до І. Підоплічки) дослідник підписувався як Юрій Ізотов, але в адресі вказував «Георгій Ізотов» (є й написання «І. П. Ізотів»: [Ізотів 1932](#)). Першу згадку про нього подає І. Підоплічко: «у 1930 році до роботи залучено помічників І. П. Ізотова та Б. М. Попова, які збрали великий погадковий матеріал» ([Підоплічко 1937](#): 103). У 1930-х він був у спільній з ними експедиції в Острі (Чернігівщина), і, очевидно, надалі співпрацював на Київській с. г. дослідній станції¹. Можна припустити рік народження бл. 1910.

У 1931 р. (із 1.04 до 25.08) працював у заповіднику «Конча-Заспа». У 1934 р. працював у Богуславі (Київщина), у 1938–1940 р. — в Туркменістані, в Марійському вілаєті (автор вважає, що там він працював із Б. Вальхом), восени 1938 р. був у експедиції на Західному Кавказі ([Загороднюк 2015](#)). Був одружений, з дружиною був і в Києві, і в Туркменістані. Остання дата активності — 20.02.1940 (лист із Туркменістану до Підоплічки).

¹ Це напевно відомо щодо І. Підоплічки (1925–1930 рр.) та Б. Попова (1930–1931 рр.). Всі троє вивчали дрібних ссавців і займалися аналізом пелеток, у чому співпрацювали. Шарлемань (1930) згадує, що до заповідника у 1930 р. «Конча і Заспа» приїжджав «практикант Ізотов». Не можна виключати, що Г. (Ю.) П. Ізотов та І. П. Ізотів — це брати, а не одна людина.

Ключові доробки в галузі теріології

Основні дослідження пов'язані з групою I. Підоплічка і темою сов'язних пелеток, проте є й колекційні збори різних тварин, зокрема кажанів.

Маючи явний інтерес до збору й аналізу, дослідник приділяв увагу цій темі, зокрема в статті «До вивчення взаємин між совою сипухою та дрібними гризунами» (Ізотов 1932). Унікальність його дослідження полягала не тільки в аналізі видового складу, але й у прижиттєвому міченні дрібних ссавців (алюмінієвими кільцями з номерами) і виявленні їх у пелетках.

Цей інтерес до пелеток пройшов крізь роки, проте, аналізуючи наявні факти, можна сказати, що дослідник приділяв увагу власне науковій роботі тільки на початках своєї діяльності, у 1930–1932 рр. Надалі був колектором, чим очевидно заробляв на життя, зокрема у 1939–1940 рр. в Туркменістані (рис. 1)¹. Восени 1939 р. в листі до Підоплічки дослідник писав: «я нахожусь сейчас в поездке 'на сей погибельный Кавказ'»² (куди він їхав, як слідує з контексту, з Туркменістану, тобто він там мав якесь постійне житло).

У колекції ННПМ є зразки гризунів і кажанів, зібрані дослідником у 1930–1939 рр. Такі матеріали засвідчують окремі невідомі нам біографічні деталі, зокрема й щодо спільних зборів матеріалів з Б. Поповим на Чернігівщині у 1930 р. та самостійно зібраних ним матеріалів в Абхазії (Грузія) у 1938 р. та в Марійському вілаєті Туркменістану у 1938–1940 рр.

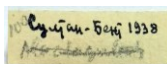
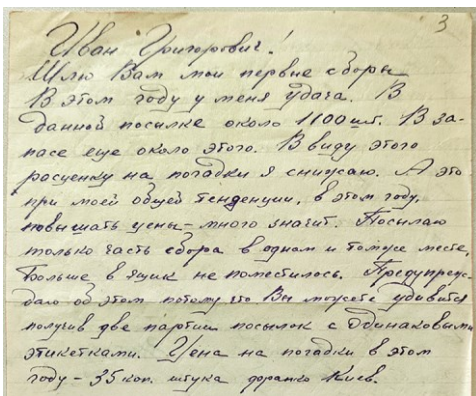
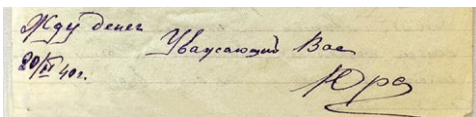

Рис. 1. Фрагмент листа Ізотова про пелетки 20.02.40 із Султан-Бент до І. Г. Підоплічки в архіві інституту архівознавства НБУВ НАН України (опис в: Підоплічко 2005). Вгорі — оригінальна етикетка одного зі зразків у ННПМ.

У листах до І. Підоплічки (Підоплічко... 2005) за 1939–1940 рр., відправлених зі ст. Султан-Бент Ашгабатської залізниці (Туркменістан), Г. Ізотов повідомляє про збори серій пелеток (1500–2000 шт.), за які він брав по 1 руб./шт. у 1939 р. та скидав ціну при великій доступності матеріалу до 35 коп./шт. у 1940 р. Наведений лист 20.02.40 є останньою відомістю про дослідника.

¹ З одного з таких листів (25.11.1939) слідує, що в Азії він жив з дружиною, яка їздила до Києва і з якою він передавав збори та з якою просив провести розрахунки за зібраний матеріал.

² Очевидно, мова про стару жовнірську пісню «Прощайте, ви гори, ви долини. Прощай, чарівний хутірещ. Навіщо ж мене проводжають. На той погибельний Кавказ».

• гризуни: *Microtus arvalis* — 7 екз. (6.05.34, Богуслав, Київська обл.); • кажани: *Rhinolophus euryale* — 35 екз. (05.10.38, Венеційська печера, Грузія); *R. ferrumequinum* (11.10.39, там само, 1 екз.); *Miniopterus schreibersi* — 10 екз. (05.10.38, там само¹); *Myotis blythii* — 4 екз. (05.10.38, там само); *Eptesicus serotinus* — 5 екз. (10–11.06.36, 27.04.38, 14.05.39, ст. Султан-Бент, Туркменістан); 1 екз. (8–9.08.30, Остер, Чернігівська обл., [зібрано з Поповим, з пелеток *Tuto alba*]); *Nyctalus noctula* — 1 екз. (09.08.30, там само); *Pipistrellus pipistrellus* — 1 екз. (8–9.08.30, там само), 43 екз. (10–28.06.38, ст. Султан-Бент, Туркменістан); *Vespertilio murinus* — 1 екз. (27.04.39, там само). • В ННПМ-п є також чимало пелеток зі зборів 1938–1940 рр. в Султан-Бент (З. Баркасі, особ. повід.), деякі зразки з пелеток (напр. 3 екз. *Dipus sagitta*) зберігаються в окремих пакетах у систематичній колекції.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Однією з примітних рис дослідника була акуратність, про що свідчать і охайно оформлені колекційні зразки, і очевидно каліграфічний почерк. З усього видно, що дослідник мав значний досвід дальніх експедиційних поїздок, включно з Кавказом (Грузія) та Закаспієм (Туркменістан) і вміння опрацьовувати, накопичувати, зберігати й передавати колегам колекційні зразки у доволі непростих тогочасних умовах експедиційної роботи.

Література

- Годлевська, Л. В. 2013. Рецентні рукокрилі в колекції палеонтологічного музею ННПМ НАН України. *Збірник праць зоологічного музею*, **44**: 145–157.
- Загороднюк, І. 2015. Колектори теріологічних колекцій Національного науково-природничого музею НАН України 1930-х років. *Внесок натуралістів-аматорів у вивчення біологічного різноманіття*. Матер. Міжнар. конф. Берегове, 299–305.
- Ізотов, Ю. П. 1930. Знахідка хом'ячка в мч Острі. *Український мисливець та рибалка*, № 11–12: 56–57.
- Ізотів, І. П. 1932. До вивчення взаємин між совою-сипухою та дрібними гризунами. *В кн.: Матеріяли до порайонового вивчення дрібних звірів та птахів, що ними живляться. Випуск 1*. Комісія прир.-геогр. краєзнавства ВУАН, Київ, 93–100.
- Підоплічка, І. Г. 1937. Підсумки дослідження погадок за 1924–1935 рр. *Збірник праць зоологічного музею*, **19**: 101–170.
- Підоплічко... 2005. *Підоплічко Іван Григорович (02.08.1905–20.06.1975) — зоолог, палеонтолог, академік АН УРСР (1967). Фонд № 139 Опис № 4*. ІА НБУВ, Київ. <https://bit.ly/3Q6bCiE>
- Шарлемань, М. 1930. Матеріали до орнітології Державного заповідника «Конча-Заспа». *Збірник праць зоологічного музею*, **8**: 47–98.

ЗАГОРДНЮК, І. Георгій Ізотов — дослідник сов'язних пелеток та колектор зоологічних зразків 1930-х років. — Нарис про дослідника, який активно працював протягом 1930-х років на стику досліджень у системі захисту рослин та академічної зоології, а також заповідних об'єктів (Конча-Заспа) та, ймовірно, протималарійних станцій (Туркменістан). Його основні доробки пов'язані з групою І. Підоплічки і стосувалися збирання й аналізу сов'язних пелеток та колекціонування зоологічних зразків для Зоологічного музею ВУАН. Колекції дослідника походять з України (Чернігівщина, Київщина), Грузії (Абхазія) й Туркменістану (Марійський вілаєт), основна їх частина — це гризуни й кажани.

¹ Більшість (¾) кажанів — у відділі палеонтології ННПМ (описано в: Годлевська 2013).